

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра педагогіки дошкільної, початкової освіти
та освітнього менеджменту

Технології та методи організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти

Глосарій до курсу
для здобувачів другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Мукачево
МДУ 2025

УДК 373.2.091.2:373.2.012(03)

*Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною
радою Мукачівського державного університету
протокол №7 від 24.03.2025 р.*

*Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри педагогіки
дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту
протокол № 6 від 12.02.2025 р.*

Укладачі

Атрощенко Т.О. – д-р. пед. н., проф. кафедри педагогіки
дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту МДУ

Дудаш О.С. – доктор філософії, ст. викл. кафедри педагогіки
дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту МДУ

Рецензент

Іванова В.В. – д-р. пед. н., проф. кафедри дошкільної та
спеціальної освіти

**Т38 Технології та методи організації освітнього процесу в
закладах дошкільної освіти:** глосарій до курсу для здобувачів другого
(магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта
/Укладачі: Т.О.Атрощенко, О.С.Дудаш. Мукачево: МДУ, 2025. 49 с.

Анотація.

У навчальному виданні представлений глосарій до навчальної
дисципліни «Технології та методи організації освітнього процесу в
закладах дошкільної освіти». Рекомендовано для здобувачів другого
(магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта
денної та заочної форми навчання.

© МДУ, 2025

Зміст

ВСТУП	4
ЗМІСТ КУРСУ «ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»	6
ГЛОСАРІЙ ДО ТЕМ КУРСУ	12
ТЕМА 1	12
ТЕМА 2	14
ТЕМА 3	17
ТЕМА 4	19
ТЕМА 5	21
ТЕМА 6	22
ТЕМА 7	25
ТЕМА 8	27
ТЕМА 9	29
ТЕМА 10	31
ТЕМА 11	33
ТЕМА 12	35
ТЕМА 13	36
ТЕМА 14	38
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	40

Вступ

Вивчення дисципліни «Технології та методи організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти» передбачено освітньо-професійною програмою для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта». Дисципліна розглядається як складова змісту освітньої підготовки магістрів і побудована на відповідних теоретичних, наукових засадах та практичній підготовці.

Мета навчальної дисципліни - підготовка здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти із застосуванням оптимальних (результативних) технологій та методів.

Завдання навчальної дисципліни: систематизація уявлень здобувачів вищої освіти про технологічний підхід у системі освіти; опанування технологіями та методами організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти; розвиток здатності впроваджувати педагогічні технології, що забезпечать реалізацію завдань Базового компоненту дошкільної освіти та сприятимуть освіті, вихованню та розвитку дітей дошкільного віку в умовах ЗДО; сприяти засвоєнню найважливіших понять і категорій дошкільної освіти; формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; розвинути професійно-педагогічну спрямованість та готовність майбутніх фахівців дошкільної освіти до інноваційної діяльності.

Навчальна дисципліна «Технології та методи організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти» зорієнтована на підготовку компетентних фахівців. У результаті вивчення навчальної дисципліни «Технології та методи організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти» здобувач повинен:

знати: теоретико-методологічні орієнтири технологічного підходу в освіті; сучасні концепції, програми, завдання, зміст, традиційні та інноваційні методи, форми, засоби, технології організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти; специфіку формування ключових компетентностей дітей раннього і дошкільного віку дошкільного віку; методи

діагностики та розвитку дітей дошкільного віку, види і зміст контролю за його перебігом;

уміти: організувати освітній процес у закладах дошкільної освіти; застосовувати інноваційні технології та методи у процесі формування ключових компетентностей дітей раннього і дошкільного віку дошкільного віку; аналізувати педагогічні технології, з урахуванням їх можливостей забезпечити реалізацію завдань Базового компоненту дошкільної освіти та сприяти розвитку особистісних ресурсів дітей дошкільного віку; проєктувати освітній процес та окремі його складові відповідно до цілей, завдань дошкільної освіти; розробляти методичні матеріали, вміло адаптувати їх до рівня розвитку дітей в освітньо-виховному середовищі закладів дошкільної освіти.

Набуті компетентності, що їх забезпечує вивчення дисципліни:

Загальні:

КЗ-2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

КЗ-5. Здатність працювати в команді.

КЗ-6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні (фахові, предметні):

КС-1. Здатність організувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій.

КС-2. Здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти.

КС-9. Здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці.

КС-11. Здатність організувати освітню діяльність у закладах дошкільної освіти, керуючись принципами толерантної комунікації, гендерної рівності, педагогічної етики.

КС-12. Здатність ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та цивільного захисту, гарантуванням збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у професійній діяльності.

КС-13. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні з дотриманням вимог академічної доброчесності, ефективно

використовуючи пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.

ЗМІСТ КУРСУ

«ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Тема 1. Вступ. Технологічний підхід в освіті

Предмет і завдання курсу «Технології та методи організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти». Зв'язок курсу з іншими навчальними дисциплінами. Законодавчі та нормативні документи, історія виникнення та розвитку технологій організації освітнього процесу. Технологізація освітнього процесу: еволюція змісту, форм та методів навчання. Категорійно-поняттєве поле опису технологій в освіті (освітні технології, педагогічні технології, технології навчання, технології виховання, технологія організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти).

Тема 2. Інноваційні тенденції в розробленні та реалізації сучасних технологій дошкільної освіти

Інноваційні процеси в системі освіти. Ознаки освітніх інновацій. Види інновацій. Специфіка створення нововведення та процес його впровадження у практику. Педагогічна інновація. Напрями впровадження інноваційних технологій. Теорія і практика розроблення сучасних педагогічних технологій у сфері дошкільної освіти. Співвідношення понять «педагогічна технологія» і «методика». Аспекти аналізу та опису педагогічних технологій. Модель створення інноваційного освітнього середовища ЗДО. Експериментальний заклад дошкільної освіти. Готовність майбутніх вихователів до інноваційно-педагогічної діяльності в ЗДО.

Тема 3. Методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти

Сутність і зміст поняття «методичний супровід». Особливості методичного супроводу освітньої діяльності закладу

дошкільної освіти. Завдання, функції та принципи методичного супроводу освітньої діяльності закладу дошкільної освіти. Основні форми методичного супроводу освітньої діяльності закладу дошкільної освіти. Алгоритм організації та проведення форм методичного супроводу освітньої діяльності ЗДО. Освітній моніторинг як метод здійснення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗДО. Стратегія та шляхи забезпечення якості освітньої діяльності закладу дошкільної освіти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тема 4. Форми організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти

Освітній процес у закладі дошкільної освіти та його характеристики: інтегративність, проблемно-ігрова спрямованість, пізнавальне спілкування вихователя і дітей, самостійність дітей і особистісно орієнтований підхід педагога. Визначення поняття «форма організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти». Традиційні та інноваційні форми організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти: різні види занять, освітні ситуації та подорожі, тематичні проекти, прогулянки, дослідницько-пошукова діяльність, ігри, гурткова робота, продуктивна праця, самостійна діяльність дітей та ін.

Тема 5. Компетентнісний підхід до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти

Сутність і структура компетентнісного підходу. Компетентність та компетенція як наукові дефініції. Характеристика компетентнісного підходу в дошкільній освіті. Базовий компонент дошкільної освіти як орієнтир щодо формування компетентностей у дітей дошкільного віку. Становлення компетентностей дитини в різних дитячих видах діяльності. Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо-екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-

громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) та ін.

Тема 6. Освітнє середовище закладів дошкільної освіти: технології проектування

Проблема створення освітнього середовища в психолого-педагогічній теорії й практиці. Психолого-педагогічні основи розвитку особистості дитини-дошкільника як чинники створення розвивального освітнього середовища ЗДО. Зв'язок і взаємодія соціалізації та індивідуалізації в проектуванні освітнього середовища для індивідуального розвитку дитини. Особистісно орієнтований підхід як основа проектування розвивального освітнього середовища. Організаційний підхід до проектування розвивального освітнього середовища. Творчий підхід як основна вимога до діяльності педагога в процесі проектування розвивального освітнього середовища. Психолого-педагогічні підходи до проектування природного, предметно-ігрового, соціально-комунікативного, інклюзивного та полікультурного освітнього середовища ЗДО.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 7. Сучасні тенденції формування рухової, здоров'язбережувальної та особистісної компетентностей дитини

Здоров'я – один із результатів освіти. Проблема формування культури здорового способу життя у дітей дошкільного віку у вітчизняній науці і практиці. Рухова компетентність дитини-дошкільника. Організація рухового режиму у ЗДО. Характеристика здоров'язбережувальної компетентності дитини. Організація здоров'язберігаючої діяльності у ЗДО. Технології формування рухової, здоров'язбережувальної та особистісної компетентностей дитини. Методи, форми і засоби освітньої роботи здоров'язбережувальної спрямованості. Принципи здоров'язберігаючої діяльності у ЗДО. Система загартування у ЗДО. Індивідуальна програма здорового способу життя дитини-дошкільника. Особистісні характеристики дітей дошкільного

віку. Сутність і зміст особистісної компетентності дитини. Створення умов для формування особистісної компетентності дитини: ранкова зустріч, куточок приналежності, екран настрою, правила групи, куточок усамітнення та відпочинку. Феномен «особистісний досвід».

Тема 8. Предметно-практична та технологічна компетентності у світлі вимог Базового компоненту дошкільної освіти

Змістова характеристика предметно-практичної та технологічної компетентностей дитини-дошкільника. Види діяльності, що уможливають розвиток предметно-практичної та технологічної компетентності: предметно-практична, предметно-ігрова, конструктивна, художньо-практична, господарсько-побутова. Проектна діяльність як вагома передумова формування предметно-практичної компетентності на засадах інтеграції. Технології формування предметно-практичної та технологічної компетентності. Формування предметно-практичної та технологічної компетентності у процесі технічної творчості, конструктивної діяльності, хендмейду, дизайн-діяльності та ін. Засоби формування предметно-практичної та технологічної компетентності: макети /моделі природних явищ та технічних процесів, алгоритми процесів, сегрегатори з побутовим дріб'язком, різні види конструкторів, набори будівельних матеріалів, колекції.

Тема 9. Технології та методи формування сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної та дослідницької компетентностей в умовах закладу дошкільної освіти

Характеристика інтегрованої компетентності - сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної та дослідницької. Сенсорно-пізнавальний складник: пізнання (сприйняття) дитиною довколишнього світу засобами сенсорної системи (зір, слух, нюх, дотик, смак). Логіко-математична компетентність, що ґрунтується на пізнавальних процесах - запам'ятовування, мислення, мовлення, уява. Сутність і зміст дослідницької компетентності. Інтерактивне розвивальне середовище як ігрове поле для активної діяльності дитини та першооснова формування сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької компетентності. Пізнавальна діяльність дитини в середовищі. Алгоритм організації пізнавальної діяльності дошкільників.

Технології формування сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної та дослідницької компетентностей.

Тема 10. Природничо-екологічна компетентність дитини-дошкільника та навички, орієнтовані на сталий розвиток

Змістова характеристика природничо-екологічної компетентності дитини-дошкільника. Види діяльності, пріоритетні для формування природничо-екологічної компетентності: пізнавальна, дослідницька, господарчо-побутова, ігрова. Провідні форми формування природничо-екологічної компетентності дошкільників: заняття, екскурсії, цільові та повсякденні прогулянки, свята та розваги. Технології, методи та засоби формування природничо-екологічної компетентності. Еколого-психологічні тренінги як нова форма екологічної освіти та ознайомлення дітей з природою. Позиція та дії вихователя, що сприяють формуванню природничо-екологічної компетентності. Види діяльності, пріоритетні для формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Форми й методи формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток. Характеристика засобів, які доцільно використовувати для формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток.

Тема 11. Теоретико-методичні аспекти формування ігрової компетентності дітей

Ігрова компетентність як домінанта освітнього напрямку «Гра дитини». Класифікація ігор, яка відображає ступінь активності та свободи дитини в організації ігрової діяльності. Перша група ігор: самодіяльні вільні ігри (ігри-експериментування, сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані). Друга група: ігри, що організовані за ініціативою дорослих з метою навчання (сюжетно-дидактичні, дидактичні (словесні, з іграшками, настільно-друковані), рухливі, конструктивно-будівельні) або з метою організації дозвілля (інтелектуальні, карнавальні, обрядові, драматизації, хороводи, ігри-естафети). Технології, форми, методи, засоби освітньої діяльності для формування ігрової компетентності дитини. Дії вихователя, що сприяють розвитку ігрової компетентності дитини.

Тема 12. Соціально-громадянська компетентність дітей дошкільного віку: зміст, структура, технології та методи формування

Змістова характеристика соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. Види діяльності, в яких формується соціально-громадянська компетентність (ігрова, комунікативна, здоров'язбережувальна, художньо-естетична, пізнавально-дослідницька). Технології формування соціально-громадянської компетентності. Форми та методи формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку: гра, заняття, колективні справи, спільна пошукова діяльність тощо. Основні компоненти розвивального освітнього середовища, що сприяють формуванню соціально-громадянської компетентності дітей (організація освітнього процесу на демократичних засадах; участь усіх учасників освітнього процесу в створенні норм і правил спільного життя; відкритість прийнятих рішень; наявність різноманітних колективних творчих справ і проєктів, які створюють умови для самовираження, самореалізації, прояву індивідуальності кожної дитини тощо). Виховання толерантності як провідної якості особистості дитини-дошкільника в умовах полікультурного регіону.

Тема 13. Формування мовленнєвої, комунікативної та художньо-мовленнєвої компетентності дошкільників

Становлення і розвиток мовленнєвої особистості дошкільника на етапі дошкільного дитинства. Розвиток мовлення - один з основних освітніх напрямів, що становить підґрунтя для формування мовної та мовленнєвої компетентності дітей. Змістова характеристика мовленнєвої, комунікативної та художньо-мовленнєвої компетентності дошкільників. Форми роботи з розвитку мовлення дітей (спостереження, екскурсії, бесіди, дидактичні ігри та ін.). Технології, традиційні та інноваційні методи мовленнєвої роботи (полілог, бесіда за змістом картини і розповідання за картиною; читання літературних творів з наступним їх літературно-художнім аналізом, мовленнєві завдання і вправи на основі дидактичної наочності, інтерактивні методи навчання тощо). Засоби формування мовленнєвої компетентності дітей.

Тема 14. Технології та методи формування мистецько-творчої (художньо-продуктивна, музична, театралізована) компетентності

Змістова характеристика мистецько-творчої компетентності. Види діяльності, пріоритетні для формування мистецько-творчої компетентності (художньо-продуктивна: малювання, ліплення, аплікація; музична: спів, слухання музики, музично-ритмічна діяльність, музично-ігрова, гра на дитячих музичних інструментах; театралізована, формування глядацької та виконавської культури на основі занурення в театральну атмосферу та створення і «проживання» образів персонажів у власній театралізованій діяльності; самостійна художня діяльність). Технології, форми, методи та засоби формування мистецько-творчої компетентності. Педагогічний супровід освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва».

ГЛОСАРІЙ ДО ТЕМ КУРСУ

ТЕМА 1. ВСТУП. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ

Метод (грец. – шлях дослідження чи пізнання) – спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розглядуваного об'єкта (С.Гончаренко).

Навчальна технологія – поняття близьке, але не тотожне поняттю «педагогічна технологія». Воно відображає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу (поняття) в межах відповідного навчального предмета, теми, питання. Потребує спеціальної організації навчального змісту, адекватних йому форм і методів навчання (Н.Носко, С.Гаркуша, Г.Цигура).

Освітній моніторинг – це система збору, опрацювання та поширення інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує неперервне відстеження її стану і прогнозування розвитку (О.Янкович, І.Кузьма).

Освітня технологія - це алгоритм здійснюваних учителями та учнями спільних дій, що систематично діагностуються і спрямовані на забезпечення відповідності результату визначеній меті (О.Янкович, І.Кузьма).

Освітня технологія – це складна соціально-педагогічна інновація, яка є результатом модернізації освітньої галузі, інтеграції суспільних та освітніх інституцій. Вона є водночас навчальною й виховною новацією та продуктом певної історичної епохи (О.Янкович, І.Кузьма).

Підходи щодо тлумачення терміну «освітня технологія»:

- 1) освітня технологія як новітній технічний засіб;
- 2) освітня технологія як відкрита система, що складається із взаємопов'язаних елементів: цілей, змісту, форм, методів, засобів взаємодії вчителя й учнів та результату;
- 3) освітня технологія як сукупність дій чи діяльність, спрямована на досягнення результату, що відповідає визначеній меті;
- 4) освітня технологія як проєкт (модель) освітнього процесу, у якому чітко сформульовані цілі та відбувається орієнтація на результат;
- 5) освітня технологія як галузь науки або педагогічного знання чи наука (О.Янкович).

Педагогічна діагностика – діяльність щодо виявлення актуального стану і тенденцій освітнього процесу, визначення стану розвитку учасників педагогічної взаємодії, яка спрямована на управління якістю освітнього процесу та встановлення перспектив його розвитку (О.Янкович, І.Кузьма).

Педагогічна технологія – це комплексна інтегративна система, що містить чимало упорядкованих операцій і дій, які забезпечують педагогічне цілепокладання, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, надбання професійних умінь формування особистісних якостей студентів, що задані цілями навчання (В.Ортинський).

Педагогічна технологія - конструкція, стратегія, алгоритм організації педагогічної діяльності (І.Дичківська).

Педагогічний процес – цілеспрямована, свідомо організована, динамічна взаємодія вихователів і вихованців, у процесі якої вирішуються суспільно необхідні завдання освіти й гармонійного виховання. П. п. – цілісний процес, що органічно поєднує навчання, виховання та розвиток вихованців (С.Гончаренко).

Техніка педагогічна – комплекс знань, умінь і навичок, необхідних педагогу для чіткої й ефективної організації навчальних занять, ефективного застосування на практиці обраних методів педагогічного впливу як на окремих учнів, так і на дитячий колектив у цілому. Складові елементи Т. п. – володіння мистецтвом спілкування з дітьми, вміння керувати своєю увагою та увагою дітей; здатність за зовнішніми ознаками поведінки дитини визначати її душевний стан; почуття темпу в педагогічних діях тощо (С.Гончаренко).

Технологія – сукупність знань, відомостей про послідовність виробничих операцій, сукупність способів переробки інформації, надання послуг та ін. (Великий тлумачний словник української мови).

Технологія – це обов'язково науково-технічні знання (або науково-технічні результати), виражені у формі об'єктів прав інтелектуальної власності чи інших не охоронюваних законом результатів творчої діяльності, що виступають як особливі об'єкти нематеріального характеру, що за своєю суттю являє собою інтелектуальну складову технології (Д.Адамюк).

Технологія навчання (з грец. – мистецтво слова, навчання) – за означенням ЮНЕСКО, це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить сво'ім завданням оптимізацію освіти. Т. н. також часто трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування процесу навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання (С.Гончаренко).

ТЕМА 2. ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОЗРОБЛЕННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Готовність до інноваційної діяльності – це сукупність якостей вихователів, що маркують спрямованість на розвиток власної педагогічної діяльності та діяльності всього колективу ЗДО, а також засвідчують здатність виявляти актуальні проблеми освіти й виховання дітей дошкільного віку, знаходити та реалізовувати ефективні способи їх вирішення (Т.Атрощенко).

Інноваційна компетентність - досягнення фахівцем певного рівня особистісного та професійного виявів майстерності в інноваційній діяльності. Це результат теоретичної і практичної готовності фахівця до професійної діяльності, що передбачає використання ефективних нововведень (М.Радченко).

Інноваційна компетентність - система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми (І.Дичківська).

Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти – це основа професійної спрямованості, що вирізняється теоретичною й практичною готовністю до сприйняття та використання інновацій у професійній діяльності, забезпечує перетворення особистісного потенціалу як дітей дошкільного віку, так і фахівців (Т.Атрощенко).

Інноваційна культура - історично сформована, стійка система норм, правил і способів здійснення нововведень у різних сферах життя суспільства, характерна для цієї соціокультурної спільності. Вона є історично адаптованою в конкретному соціумі структурою моделей і алгоритмів інноваційних процесів, і грає роль соціокультурного механізму регуляції інноваційної поведінки соціальних суб'єктів (Т.Грітченко, О.Лоюк).

Інноваційна педагогічна діяльність – вид педагогічної діяльності, який спрямовується на конструювання, створення, апробацію, впровадження чи поширення досягнень передового досвіду, педагогічної науки, технологій (А.Бойко).

Інноваційна спрямованість – наявність у вихователя інноваційного ставлення до світу; особистісної цілеспрямованості на пошук нового; активного пошуку нових технологій розвитку дітей дошкільного віку, впровадження чужого досвіду й створення власних форм, прийомів, методів роботи з дошкільниками; усвідомлення обмеженості стереотипних підходів до розвитку сучасних дітей дошкільного віку (І.Підлипняк).

Інноваційне освітнє середовище – це сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості, реалізацію її творчого потенціалу і може розглядатися як модель

соціокультурного простору, у якому відбувається становлення особистості (А.Каташов).

Інноваційне освітнє середовище – це педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу закладу освіти (О.Шапран).

Інновація – нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які вносять у середовище впровадження нові стабільні елементи (нововведення), що викликають перехід системи з одного стану до іншого (В.Вакуленко).

Інновація – інноваційна діяльність, процес, спрямований на досягнення певних результатів (В.Вакуленко).

Інновація – це цілеспрямоване нововведення в певній системі, що вдосконалює цю систему, приводить до її прогресивного розвитку. За такого розуміння не все нове має інноваційний характер, а лише те, що надає діяльності бажаного ефекту, зокрема покращує результат, зменшує витрати (М.Радченко).

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану (О.Дубасенюк).

Інновації у вихованні – системи або довгострокові ініціативи, засновані на використанні нових виховних засобів, що сприяють соціалізації дітей та підлітків і дозволяють нівелювати асоціальні явища в дитячо-юнацькому середовищі (О.Дубасенюк).

Інновації у навчанні – нові методики викладання, нові способи організації занять, нововведення в організації змісту освіти (інтеграційні (міжпредметні) програми), методи оцінювання освітнього результату (О.Дубасенюк).

Інновація – це цілеспрямована зміна, що вносить в освітнє середовище нові стабільні елементи та викликають перехід системи з одного стану в інший (І.Дичківська).

Новаторство педагогічне – термін, який вживається для позначення діяльності вчителів, та вихователів, спрямованої на

поліпшення процесу навчання і виховання, на його раціоналізацію. Ця діяльність може стосуватися змін у завданнях, методах і прийомах навчання, а також змін у формах організації процесу навчання і виховання. Педагогічне новаторство може здійснюватися у вигляді діяльності експериментальних, пілотних, авторських шкіл (С.Гончаренко).

Новаторський досвід – принципово новий досвід педагога, що виходить за межі вже відомих наукових знань. Йому притаманна системна перебудова педагогом своєї діяльності, в результаті чого досягається помітне підвищення ефективності педагогічного процесу (Н.Ничкало).

Новаторський педагогічний досвід – реалізація на практиці педагогічних ідей, що виходять за межі існуючих рекомендацій, нормативів і сприяють створенню нових педагогічних систем, методик (О.Савченко).

Педагогічна інновація – нововведення в педагогічну діяльність, зміни у змісті та технології навчання і виховання, мають на меті підвищення їх ефективності (І.Дичківська).

ТЕМА 3. МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Заклад дошкільної освіти – заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері дошкільної освіти, що реалізується на підставі ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти (Закон України «Про дошкільну освіту»).

Методична робота в ЗДО – це систематична колективна й індивідуальна діяльність педагогічних кадрів, спрямована на підвищення їхнього науково-теоретичного, загальнокультурного рівня, психолого-педагогічної підготовки і професійної майстерності (В.Петечук, Т.Грабовська).

Методичний – трактується у двох значеннях: послідовний, систематичний, який діє згідно з планом; той, хто діє згідно з правилами методики, пов'язаний або відноситься до неї (Л. Нечволод).

Методичний супровід – спеціально організована системно унормована, цілісна діяльність, у процесі якої створюються сприятливі умови для наукового й методичного

зростання педагогів, здійснення їхньої професійно-педагогічної само-реалізації (Ю.Руденко, К.Галятовська).

Моніторинг якості освіти – постійне спостереження за освітнім процесом з метою виявлення його відповідності очікуваним результатам або нормативними вимогам, критеріям, які відповідають тенденціям розвитку системи освіти і ринку праці (Б.Савчук, І.Єгорова).

Освітній моніторинг – супроводжує спостереження та поточну регуляцію змін у розвитку системи освіти для забезпечення її інформаційно-регулятивного супроводу. Він здійснюється згідно зі стандартами, що складаються з сукупності показників, на основі яких відстежується стан і динаміка трансформації об'єкта спостереження (Б.Савчук, І.Єгорова).

Супровід – означає дію за значенням «супроводжувати, супроводити»: «Іти, їхати разом із ким-небудь як супутник; провадити когось до певного місця. Іти, їхати охороняючи» або «показуючи шлях комусь», «стежити за тим хто або що віддаляється, додавати що-небудь до чогось доповнювати чимось (Великий тлумачний словник сучасної української мови).

Якісна дошкільна освіта визначається фахівцями як процес і результат удосконалення здібностей і поведінки зростаючої особистості, створення сприятливих умов для досягнення нею фізичної, психічної та соціальної зрілості, одержання можливості для індивідуального зростання, вияву творчих здібностей, актуалізації свого природного потенціалу (Енциклопедія освіти).

Якість – ступінь відповідності властивостей якогось об'єкта (продукту, послуги, процесу) певним вимогам (нормам, стандартам) (Ю.Соловей).

Якість дошкільної освіти – відповідність результатів навчання і компетентностей вихованців результатам, визначеним державним стандартом (Закон України «Про дошкільну освіту»).

Якість освіти - відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг (Закон України «Про освіту»).

Якість дошкільної освіти – це збалансована відповідність усіх аспектів освіти певній меті, потребам, вимогам, нормам і

стандартам; сукупність якостей і характеристик, реалізація яких в педагогічному процесі сприяє різнобічному розвитку дитини, збереженню її здоров'я, успішному переходу до наступного вікового періоду (Н.Фроленкова).

Якість освіти (англ. – quality of education) – певна збалансована відповідність певного освітнього рівня (загальної середньої, професійно-технічної, вищої тощо) численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості (Ю.Соловей).

Якість освітньої діяльності - рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг (Закон України «Про освіту»).

Якість освітньої діяльності – відповідність забезпечення, організації та реалізації освітнього процесу вимогам, встановленим законодавством, що забезпечує здобуття вихованцями якісної дошкільної освіти (Закон України «Про дошкільну освіту»).

ТЕМА 4. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Інтерактив (з англійської від слова *inter* – взаємний і *act* – діяти). **Інтерактивний** – здатний до взаємодії, діалогу. **Інтерактивне навчання** – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність (О.Пометун, Л.Пироженко).

Освітній процес - система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей (Закон України «Про освіту»).

Освітня програма – документ, що містить комплекс освітніх компонентів за всіма освітніми напрямками державного стандарту, реалізація яких має забезпечити досягнення вихованцями визначених цією програмою очікуваних результатів

навчання і компетентностей (Закон України «Про дошкільну освіту»).

Особистісний підхід – це найважливіший психолого-педагогічний принцип, що передбачає урахування своєрідності індивідуальності особистості у вихованні дитини; систему відносин, за якою кожен учень відчуває себе особистістю і відчуває увагу педагога особисто до нього; при цьому дитина розуміє, що рівна вчителю в своєму світі відчуттів і переживань, нічим не відрізняється від світу вчителя (О.Дубасенюк).

Особистісно орієнтоване виховання – виховання методологічного типу, яке для свого обґрунтування звертається до всього універсалу соціально-гуманітарних наук і спирається на фундаментальні філософські, психологічні ідеї про людину, про виховання і процеси її індивідуально-особистісного розвитку, про виховання як ціннісно породжувальний процес. Методологія особистісно орієнтованого підходу ґрунтується на сукупній реалізації і взаємному доповненні множини сучасних парадигмальних підходів. Її особливості полягають у тому, що вона: орієнтує на людину (дитину) як головну цінність і мету виховання (аксіологічний підхід); підтримує і розвиває суб'єктні властивості й індивідуальність дитини (особистісний підхід); породжує у школярів особистісні смисли навчання та життя, вводить їх у світ культури (культурологічний підхід); пробуджує творчий потенціал особистості (діяльнісний підхід); стимулює школярів до самостійного вирішення власних життєвих проблем у нестабільному, невизначеному соціумі (синергетичний підхід) (І.Бех).

Особистісно орієнтоване навчання – це організація навчання на засадах всебічного врахування індивідуальних потреб і можливостей учня, глибокої поваги до його особистості, ставлення до нього як до свідомого і відповідального суб'єкта навчально-виховної взаємодії з учителем і ровесниками. Метою цього типу навчання є створення умов (змісту, методів, середовища) для індивідуальної самореалізації учня, розвитку та саморозвитку його особистісних якостей (О.Савченко).

Проект як дефініція має три значення: «сукупність документів (розрахунків, креслень, макетів тощо), необхідних для зведення споруд, виготовлення машин, приладів тощо; попередній текст якого-небудь документа, що виноситься на

обговорення, затвердження; задуманий план дій; задум, намір (Великий тлумачний словник сучасної української мови).

Проект - будь-яка серія активностей та завдань, які мають мету з акцентом на створення ділової цінності, яку слід виконати в межах певних специфікацій; мають певний часовий інтервал початку та закінчення; мають обмежене фінансування; споживають людські та інші ресурси; є багатофункціональними (Н.Kerzner).

Проект – це документально оформлений, обмежений у часі комплекс дій, спрямований на досягнення цілей та/або унікального результату шляхом використання обмежених ресурсів; реалізація проекту завжди пов'язана з високим рівнем невизначеності; управління проектом здійснюється керуючим проекту, який формує команду проекту, яка припиняє своє існування після завершення проекту (П.Брін).

ТЕМА 5. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Базовий компонент дошкільної освіти – це державний стандарт, що визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти (Базовий компонент дошкільної освіти).

Ключові для дошкільної освіти компетентності дитини (рухова і здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична та технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична та дослідницька, природничо- екологічна та навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча (художньо-продуктивна, музична, театралізована) та інші мають продовження в освітньому процесі початкової школи та впродовж життя (Базовий компонент дошкільної освіти).

Компетентнісний підхід – спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості, результатом якого буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися у процесі навчання й містити знання, уміння,

ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості (О.Пометун).

Компетентнісний підхід в освіті – провідна педагогічна категорія, що передбачає ефективне створення певних педагогічних умов у освітньо-виховному процесі, які забезпечують формування уміння вирішувати професійні завдання на основі отриманих знань, умінь та навичок (І. П'янковська).

Компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Закон України «Про освіту»).

Компетентність (від лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний) – означає поінформованість, обізнаність, авторитетність (Словник іншомовних слів).

Компетентність як властивість за значенням компетентний, тобто: 1) такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний (Словник української мови).

Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини: емоційно-ціннісного ставлення; сформованості знань; здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності (Базовий компонент дошкільної освіти).

Компетенція традиційно вживається у значенні «коло повноважень», «компетентність» пов'язують із обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. У педагогічному сенсі доцільно вживати термін «компетентність» (О.Ситник).

ТЕМА 6. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЄКТУВАННЯ

Безпечне освітнє середовище – сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього

процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможливають вживання на території та в приміщеннях закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин (Закон України «Про освіту»).

Здорове освітнє середовище - сукупність умов, заходів і правил у закладі освіти, що спрямовані на формування культури здорового способу життя (знань, навичок, здатності та усвідомленої потреби) в усіх учасників освітнього процесу і зміцнення здоров'я здобувачів освіти у безпечному освітньому середовищі, зокрема шляхом організації оптимального розподілу рухової активності, фізичних та інтелектуальних навантажень і відпочинку, психологічного та/або психолого-педагогічного супроводу, формування культури особистої гігієни, здорового харчування, безпекового, екологічного мислення та поведінки, у тому числі в інформаційному (зокрема цифровому) середовищі, культури діалогу та ненасильницької, безконфліктної комунікації, проведення профілактичних і просвітницьких заходів, застосування ергономічних підходів у створенні освітнього середовища (Закон України «Про освіту»).

Інклюзивне освітнє середовище - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей (Закон України «Про освіту»).

Освітній простір – такий, що забезпечує можливості для формування духовного обличчя людини, яке складається під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, процес формування обличчя людини (М.Ярмаченко).

Освітнє середовище як дефініція складається з двох слів: «освіта» і «середовище». Якщо середовище – усе, що нас оточує, то освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей зі здобуття знань, набуття умінь і формування навичок, або їх розвиток та вдосконалення. основними складниками освітнього середовища є: а) освітній процес; б) освітні структури і підструктури; в) форми та методи організації такого середовища; г) педагогічні технології; д) психолого-педагогічний супровід, е) предметно-просторова організація і т. ін. (Г.Васьківська).

Освітнє середовище – сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної й активної особистості, реалізацію творчого потенціалу. Освітнє середовище, на думку науковця, є функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, у якому відбувається становлення особистості. Компоненти (мікросередовища): сфера інтелектуально-пізнавального й духовного розвитку; сфера творчого та інтелектуального самовиявлення, соціальної активності; сфера вираження особистістю своєї індивідуальної самоцінності; сфера духовно-творчої комунікації; інформаційно-організаційна сфера; сфера функціональної і просторової організації (А.Каташов).

Освітнє середовище – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні (Вікіпедія).

Освітнє середовище – природне або штучно створене оточення учасників освітнього процесу в просторі освіти, що включає зміст і засоби освіти, спрямовані на забезпечення продуктивної творчої діяльності особистості, її освітній розвиток, педагогічні умови, ситуації, систему взаємин між людьми, які поєднані спільною педагогічною та навчальною діяльністю. Освітньому середовищу притаманні якісні характеристики, чинники й багаторівнева структура з вертикальними взаємозв'язками між рівнями (О.Петренко).

Освітнє середовище закладу дошкільної освіти – цілісний чинник психологічного та особистісного розвитку

дитини, що відіграє визначальну роль у забезпеченні її потенціалу, реалізації вроджених програм, можливостей у самовизначенні та самоактуалізації (В.Маршицька).

Розвивальне освітнє середовище закладу дошкільної освіти – система умов і впливів, які сприяють активному розвитку, навчанню, вихованню особистості дитини, її здатності до самостійної діяльності, умінню пристосовуватися до змін (А.Залізняка).

Розвивальним є таке предметне, природне та соціальне середовище, яке не гальмує природних життєвих виявів дитини, сприяє їхній реалізації, становленню, вдосконаленню (Raven).

Розвивальним є природне середовище за умови, що воно сприяє становленню в дошкільника сприйняття довкілля, інтересу до нього; оволодінню елементарними уявленнями про повітря, воду, ґрунт, їхні властивості, якості, стани, явища природи, рослини, тварин, людину (їхню різноманітність, будову, спосіб життя), про зв'язок між станом довкілля та здоров'ям усього живого; формуванню екологічно доцільної поведінки (О.Рейнпольська).

ТЕМА 7. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ, ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ТА ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДИТИНИ

Досвід – це збір і накопичення знань, умінь, вражень та вмій, які людина здобуває протягом свого життя через сприймання, вивчення, взаємодію з навколишнім середовищем та здійснення різних дій. Це невід'ємна частина нашого життя та особистісного розвитку. Він формує наші думки, почуття і поведінку (Український психологічний ХАБ).

Загартування – одна з форм адаптації, фізіологічна суть якої базується на вдосконаленні терморегуляційних механізмів для підвищення імунітету. При цьому досягається узгодженість процесів теплопродукції і тепловіддачі, які забезпечують адекватне пристосування організму до факторів навколишнього середовища. Загартування є активним процесом, що використовує штучно створені холодові впливи з метою тренування всіх захисних механізмів організму, яке забезпечує удосконалення ряду функціональних систем організму (серцево-

судинна, дихальна, нервова система, кровоносна система, та інші) (Б.Дикий).

Здоров'я – стан повноцінного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб чи фізичних вад (Вікіпедія).

Здоров'я – збалансоване поєднання високорозвинених компонентів у стані людини: фізичного, психічного, соціального, духовного й енергетичного (Н.Мухамед'яров).

Здоров'язбережувальна компетентність – це здатність дитини до застосування навичок здоров'язбережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації; дотримання основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності (Базовий компонент дошкільної освіти).

Культура здоров'я – невід'ємна складова загальної культури особистості, що забезпечує певний рівень знань, умінь, навичок з питань формування, відтворення, зміцнення здоров'я й характеризується високим рівнем культури поведінки стосовно власного здоров'я і здоров'я оточуючих (В.Оржеховська).

Культура здоров'я – нове, якісне утворення особистості, що акумулює її ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя, чим, власне, спричиняє свідоме прагнення самостійно й креативно вдосконалювати фізичну, психічну і духовну сферу своєї життєдіяльності, ґрунтовану на самопізнанні та адекватній самооцінці стану здоров'я (С.Замрозевич-Шадріна).

Режим - певні умови, реально існуючі або необхідні для забезпечення роботи, функціонування, існування чого-небудь; строго встановлений розпорядок життя (праці, відпочинку, харчування, лікування, сну) (Вікіпедія).

Рухова компетентність – це здатність дитини до самостійного застосування життєво необхідних рухових умінь та навичок, фізичних якостей, рухового досвіду в різних життєвих ситуаціях (Базовий компонент дошкільної освіти).

Особистісна компетентність. Освітній потенціал компетентності реалізується у творчій активності дитини у всіх специфічно дитячих видах діяльності (ігровій, пізнавальній, образотворчій). Виявляється в особистісних якостях дитини — від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу (думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів,

планів, ідеалів, цілей, прагнень) до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості (пізнавальної активності, емоційної сприйнятливості, позитивної налаштованості дій, думок, оптимістичними переживаннями, реалістичними намірами).

ТЕМА 8. ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА ТА ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНОСТІ У СВІТЛІ ВИМОГ БАЗОВОГО КОМПОНЕНТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Предметна діяльність – діяльність, підпорядкована за своїм характером особливостям предметів матеріальної та духовної культури, створених людьми. Вона призначена для оволодіння методами правильного використання цих предметів людьми та розвитку їх здібностей (О. Літіченко, Л. Гаращенко).

Предметна практична діяльність – це діяльність, що забезпечує зростання творчого потенціалу, пізнавальної активності, збагачення форм взаємодії з однолітками та дорослими, досягнення певного результату, розвиток політехнічної культури (Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина»).

Предметно-практична діяльність – одна зі складових системи гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. У предметно-практичній діяльності дитина формує уявлення про довкілля, предмети та дії з ними, опановує первинні трудові навички. Відповідно під предметно-практичною компетентністю розуміють здатність дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля за допомогою різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання (Базовий компонент дошкільної освіти).

Предметно-практична, технологічна компетентність — здатність дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання. Результатом сформованої предметно-практичної, технологічної компетентностей є творче самовираження через

сформовані предметно-практичні та технологічні дії в самостійній і спільній з однолітками діяльності (Базовий компонент дошкільної освіти).

Процес формування **предметно-практичної компетентності** інтегрується з іншими видами дитячої діяльності. Це стимулює самостійність та активність дитини і задовольняє її основні потреби, дає можливість використовувати отриману інформацію, застосовувати опановані способи та засоби діяльності в нових умовах, забезпечує зв'язок з особистим досвідом, а також взаємодію дітей і дорослих (О.Безсонова).

Оволодіння **предметно-практичною діяльністю** – це перш за все опанування трудовим процесом, його компонентами в єдності, зв'язках. **Трудовий процес** – своєрідна одиниця трудової діяльності, в структурі якого виразно представлені 2 всі компоненти трудової діяльності: мета праці, матеріал і трудове обладнання (інструменти); набір трудових дій людини з перетворення матеріалів за допомогою інструментів; досягнутий результат праці, що задовольняє потреби людини як реалізація мети; мотиви праці (Т.Корж).

Ігрова компетентність — це здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі (Базовий компонент дошкільної освіти).

Ігровий процес як зона найближчого розвитку дитини вимагає збагаченого ігрового середовища і педагогічного супроводу дорослих і тому класифікація ігор відображає ступінь активності та свободи дитини в організації ігрової діяльності (Базовий компонент дошкільної освіти).

Процес конструювання розглядається як одна з важливих підсистем творчого процесу, що передбачає взаємозв'язок таких основних складових, як особистість того, хто виконує діяльність, продукт та умови, в яких протікає дана діяльність. При цьому важливим є питання про сутність організації та регулювання творчої діяльності з боку дитини (І. Біла).

Конструювання – художньо-продуктивна діяльність дітей, спрямована на отримання конкретного результату

(побудова/виготовлення виробу). Ефективність її організації залежить від знань і вмінь дорослих, котрі мають усвідомлювати значущість конструктивної діяльності для становлення дитини, збагачувати її зміст і скеровувати у належному напрямі, пропонуючи конструктори, матеріали, форми, кольори, навчаючи прийомам, методам, засобам художнього конструювання (А.Федорович).

Специфікою **конструкторсько-технічної творчості** дорослого є її спрямованість на задоволення життєвих потреб суспільства, у дитячій творчості цінним є не продукт, а процес творчого пошуку, що триває протягом усієї конструкторської діяльності (І.Біла).

Хендмейд (handmade) – дослівно з англійської «зроблено вручну» або просто - рукоділля. Це спосіб самовираження, це задоволення та відмінні ліки від нудьги і щоденності. Хендмейд – це мистецтво створювати речі, що несуть в собі позитивну енергетику та чудовий настрій (Вікіпедія).

Дизайн – це творчий метод, процес і результат художньо-технічного проєктування промислових виробів, їхніх комплексів і систем, орієнтований на досягнення найповнішої відповідності створюваних об'єктів і середовища загалом потребам людини, як утилітарних, так і естетичних (Вікіпедія).

ТЕМА 9. ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ, ЛОГІКО- МАТЕМАТИЧНОЇ ТА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Інтегрована компетентність – інтегрована здатність особистості, яка набута в процесі навчання, вона включає знання, досвід, цінності і ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці (Пол Хейджера).

Сенсорно-пізнавальна компетентність дітей дошкільного віку – це здатність дитини до актуалізації пізнавальної активності, спостережливості, винахідливості в умовах довкілля; до орієнтування у сенсорних еталонах, їхніх видах, ознаках, властивостях; до оволодіння прийомами аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації, порівняння тощо (Базовий компонент дошкільної освіти).

Логіко-математична компетентність – це вміння здійснювати класифікацію геометричних фігур, предметів, множин; серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі та часі; обчислення і вимірювання кількості, довжини, висоти, ширини, об'єму, маси, часу (С. Татарінова).

Дослідницька компетентність – це цілісна, інтегративна якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності (Дж. Равен).

Сенсорна система, або органи чуття – спеціалізовані органи, через які нервова система отримує подразнення із зовнішнього і внутрішнього середовищ і сприймає ці подразнення у вигляді відчуттів (Вікіпедія).

Пізнавальний процес – психічний процес, за допомогою якого людина пізнає світ (О.Власова).

Запам'ятовування – це встановлення нового зв'язку з тим, що вже є у свідомості людини, "закріплення тих образів і вражень, які виникають у свідомості під дією предметів і явищ дійсності в процесі відчуття і сприйняття" (Герман Еббінгауз).

Мислення – психічний процес опосередкованого і узагальненого відображення предметів і явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках, властивостях і відношеннях (Вісник).

Мовлення – це акт вживання людиною мови для спілкування (О. Власова).

Уява – це процес створення людиною на основі досвіду образів предметів, яких вона ніколи не сприймала, своєрідна форма відображення людиною дійсності, в якій виявляється активний випереджальний характер пізнання нею світу (О.Киричук).

Інтерактивне розвивальне середовище – це ігрове поле для активної діяльності дитини-дошкільника, що сприяє формуванню сенсорно-пізнавальної, логіко-математичної, дослідницької компетентності (М. Машовець).

Ігрове поле – універсальний і багатоваріантний за способами створення і наповнення дидактичний простір для розгортання спільної діяльності дітей за участю чи під керівництвом педагога (Н. Гавриш).

Пізнавальна діяльність – це процес відображення в мозку людини предметів та явищ дійсності (О. Власова).

Пізнавальна діяльність – діяльність дитини пов’язана з діяльністю інших людей через обмін досвідом, види, способи діяльності (В.Сухомлинський).

Пізнавальна діяльність дошкільника – самостійна, ініціативна діяльність дитини, спрямована на пізнання навколишньої дійсності й зумовлена необхідністю розв’язання пізнавальних завдань, що постають перед нею у конкретних життєвих ситуаціях (Г. Беленька).

ТЕМА 10. ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДИТИНИ-ДОШКІЛЬНИКА ТА НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки у різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності (Базовий компонент дошкільної освіти).

Природничо-екологічна компетентність – складова частина життєвої компетентності, що являє собою конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання (Л. Лохвицька).

Пізнавальна діяльність – це діяльність, спрямована на розвиток пізнавальних процесів у дітей, формування вміння спостерігати, досліджувати, аналізувати та узагальнювати інформацію. Це діяльність, через яку діти пізнають навколишній світ, розвивають свої інтелектуальні здібності, досліджують властивості предметів і явищ, а також освоюють елементарні наукові поняття (Базовий компонент дошкільної освіти).

Дослідницька діяльність – це організована вихователем діяльність дітей, у якій вони шляхом самостійного відкриття природи, розв’язання проблемних завдань, практично

перетворювальних дій одночасно оволодівають екологічними знаннями та дослідницькими навичками (Н. Лисенко).

Господарчо-побутова діяльність – це різновид трудової діяльності, яка виникає у ранньому та дошкільному віці, включаючи участь дітей у побутових процесах, що допомагає формувати суспільні мотиви праці та розвивати працелюбність (Ю. Дудкевич).

Ігрова діяльність – це провідний вид діяльності в дошкільному віці, через який діти пізнають навколишній світ, взаємодіють із однолітками та дорослими, розвивають уяву, мислення, мовлення та соціальні навички (О. Усова).

Заняття – форма дошкільного навчання, за якої вихователь, працюючи з групою дітей у встановлений режимом час, організовує і спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини (Базовий компонент дошкільної освіти).

Екскурсія – це форма організації освітнього процесу, яка дозволяє проводити спостереження, а також безпосередньо вивчати різні предмети, явища і процеси у природних або штучно створених умовах (М. Фіцула).

Прогулянка – це цілеспрямований процес навчання і виховання дитини через спостереження, рухливі та дидактичні ігри на свіжому повітрі (Методичний посібник «Розвивальні прогулянки в ДНЗ»).

Свято – це урочистий захід, присвячений важливій події чи даті, який має підготовлений сценарій, спеціальний декор, костюми та виступи дітей (І. Дубровіна, І. Каспрук).

Розвага – це організована діяльність, яка має на меті розважити дітей, подарувати їм позитивні емоції, сприяти їхньому розвитку та залученню до творчості (І. Дубровіна, І. Каспрук).

Тренінг – це організаційна форма навчально-виховної роботи, яка забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів завдяки створенню позитивної емоційної атмосфери у групі та спрямовується на отримання сформованих навичок та життєвих компетенцій (А. Семенова).

Еколого-психологічний тренінг – це форма групової роботи, спрямована на розвиток екологічної свідомості, гармонізацію стосунків людини з природою та формування

відповідального ставлення до довкілля через психологічні методи впливу (М. Колесник).

ТЕМА 11. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ

Ігрова компетентність розуміється як здатність організувати і реалізувати ігрову діяльність на високому рівні, що ґрунтується на досвідченості дитини дошкільного віку в ігровій діяльності, відповідних віку ігрових умінь, підкріплюється ігровими мотивами, а також мотивами самоствердження (М. Федорова).

Ігрова компетентність – здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі (Базовий компонент дошкільної освіти).

Гра – це вид діяльності, який полягає в емоційному освоєнні соціального досвіду людини та емоційному задоволенні (Т. Талапканич).

Гра – найбільш природний та продуктивний спосіб навчання дітей, тому засвоєння різноманітних знань, умінь та навичок має здійснюватися в розважальній та вмотивованій для них діяльності (Т. Піроженко).

Ігрова діяльність – на основі психолого-педагогічних теорій та концепцій ігрової діяльності визначено, що термінологічне словосполучення «ігрова діяльність» є родовим стосовно поняття «гра». Отже, гра – це конкретний прояв індивідуальної та колективної ігрової діяльності дитини, яка має конкретно-історичний, багатовидовий, креативний і багатофункціональний характер (Т. Піроженко).

Самодіяльні вільні ігри – це ті, які виникають за ініціативою самих дітей (С.Новосьолова).

Ігри-експериментування – це ігри з природними об'єктами, явищами, матеріалами, тваринами, іграшками і предметами (К. Крутій, І. Деснова, М. Замелюк).

Сюжетно-рольова гра – образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет) і розігрування ролей (М. Федорова).

Режисерська гра – один з видів творчої гри дошкільників. Такий вид гри виникає на початку дошкільного віку і є індивідуальною формою ігрової діяльності дитини. Під режисерською грою розуміють індивідуальну гру дитини з використанням персонажів; гру наодинці, яка увібрала досвід сукупної гри, де дитина виступає як режисер у театрі; суб'єктивну діяльність, яка визначається особливостями ставлення дитини до світу та здійснюється за допомогою ігрових дій (Вікіпедія).

Театралізовані ігри – розігрування в особах певного літературного твору і відтворення за допомогою виражальних засобів (міміки, інтонації, жестів, пози, ходи) конкретних образів (Т. Поніманська).

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок (Т. Поніманська).

Конструктивно-будівельні ігри – різновид творчих ігор, у яких діти відображають навколишній предметний світ, самостійно зводячи споруди і обігруючи їх (Т. Поніманська).

Рухлива гра – це найбільш адекватну форму занять фізичними вправами які сприяють підвищенню рухової активності дітей (А. Бутова).

Рухлива гра – гра з відносно простим змістом, де використовуються природні рухи, а досягнення мети не пов'язане з високими фізичними й психічними напруженнями (В.Бусленко).

Інтелектуальна гра – це вид гри, що ґрунтується на застосуванні гравцями свого інтелекту й/або ерудиції. Як правило, у таких іграх учасникам треба відповідати на питання з різних сфер життя (Вікіпедія).

Ігри-драматизації – це відтворення сюжету літературного твору власними діями виконавців ролей, використання ними засобів виразності – інтонації, міміки, пантоніми (Р. Кирилюк).

ТЕМА 12. СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ЗМІСТ, СТРУКТУРА, ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ

Соціально-громадянська компетентність – це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення суспільного життя (Базовий компонент дошкільної освіти).

Дитина дошкільного віку - особа віком від трьох до шести (семи) років з притаманними її віку фізіологічними, психологічними особливостями, картиною світу, потребами, життєвим досвідом (Базовий компонент дошкільної освіти).

Ігрова діяльність – це вид усвідомленої діяльності, де ціллю є суб'єктивне задоволення від процесу самої гри (І. Вітенко, Т. Вітенко).

Ігрова діяльність – це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається його пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості (Н. Кудикіна).

Технологія – це сукупність процесів, правил, навичок, що застосовуються при створенні будь-якого виду продукції. Найважливіший компонент технології – послідовність спрямованих на створення заданого об'єкта дій (технологічних операцій), кожна з яких заснована на яких-небудь природних процесах (фізичних, біологічних, педагогічних та ін.) (Д.Чернілевський).

Педагогічна технологія – це змістова техніка реалізації навчального процесу (В. Беспалько).

Педагогічна технологія – системна сукупність та порядок функціонування всіх особистих інструментальних та методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічної мети (М. Кларин).

Заняття – форма дошкільного навчання, за якої вихователь, працюючи з групою дітей у встановлений режимом час, організовує і спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини (Т.Поніманська).

Розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі. В цілому розвивальне середовище можна представити у вигляді круга, в центрі якого розташоване «Я» (мій простір, середовище мого внутрішнього життя) і який поділено на сегменти – предметно-ігрове, природне та соціальне середовище (О. Кононко).

Розвивальне середовище – це середовище, у якому дитина пізнає довкілля, розуміє цілісність світу та розвивається як свідомо істота (Т. Піроженко, С. Ладивір).

У дошкільній педагогіці під терміном **«розвивальне середовище»** розуміють комплекс матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних, психолого-педагогічних умов, які забезпечують організацію життя дітей і дорослих. Метою створення розвивального освітнього середовища в ЗДО є забезпечення життєво важливих потреб особистості яка формується (І. Карабаєва)

Проект – практика особистісно-орієнтованого навчання у процесі конкретної праці учня, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів (О. Пехота).

Самовираження – це група цінностей, що включає соціальну толерантність, задоволеність життям, публічне самовираження та прагнення до свободи (Вікіпедія).

Самореалізація – реалізація потенціалу особистості, при усвідомленні людиною самої себе (Вікіпедія).

Індивідуальність – це поєднання психологічних особливостей людини, що утворюють її своєрідність, відмінність від інших людей (І. Вітенко, Т. Вітенко).

Толерантність – соціологічний термін, який визначає терпимість до іншого світобачення, стилю життя, поведінки та звичаїв (В. Федяєва, К. Бурій).

ТЕМА 13. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВОЇ, КОМУНІКАТИВНОЇ ТА ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Розвиток – дія; процес, унаслідок якого відбувається зміна якості статі, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого (Вікіпедія).

Мовлення – процес породження мови або спілкування людей між собою за допомогою мови, а також створення та передавання повідомлення за допомогою радіо або телебачення (Вікіпедія).

Мовлення – спілкування людей між собою за допомогою мови; мовна діяльність (Тлумачний словник української мови).

Розвиток мовлення в дитини – це процес оволодіння рідною мовою, умінням користуватися нею як засобом пізнання навколишнього світу, засвоєння досвіду, набутого людством (В.Ковальова).

Мовна компетентність розглядається як сукупність базових знань про систему мови, закономірності її функціонування та здатність оперувати цими знаннями в мовленнєвій діяльності (Л. Фоміна).

Комунікативна компетенція – це демонстрована сфера успішної комунікативної діяльності на основі засвоєних цінностей і стратегій мовного спілкування, що підкріплюються мовними навичками і мовними вміннями (Г. Товканець).

Художньо-мовленнєва компетентність – це важлива складова особистості дитини, що включає в себе володіння засобами мови, уміння висловлювати свої думки та почуття, розуміти та сприймати твори мистецтва (В. Назаревич).

Спостереження (англ. *observation*) — метод наукового дослідження, що полягає в активному (систематичному, цілеспрямованому, планомірному) та навмисному сприйнятті об'єкта, в ході якого здобувається знання про зовнішні сторони, властивості й відносини досліджуваного об'єкта (Вікіпедія).

Екскурсія (від лат. *excursio* — прогулянка, поїздка, похід) — колективне відвідування музею, пам'ятного місця, виставки, підприємства тощо; поїздка, прогулянка з освітньою, науковою, спортивною або розважальною метою (Вікіпедія).

Бесіда – розмова з ким-небудь (Тлумачний словник української мови).

Дидактичні ігри – це різновид ігор з правилами, що спеціально створюються педагогічною школою з метою навчання і виховання дітей (Ю. Музика).

Полілог (грец. *polys* – багато, грец. *logos* – слово) – форма мовлення, яка характеризується зміною висловлювань декількох

мовців і безпосереднім зв'язком висловлювань з ситуацією (Вікіпедія).

Інтерактивне навчання – це навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу (Вікіпедія).

ТЕМА 14. ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ (ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНА, МУЗИЧНА, ТЕАТРАЛІЗОВАНА) КОМПЕТЕНТНОСТІ

Аплікація (від лат. applicatio – накладання, приєднання, приклеювання) – один із різновидів декоративно-ужиткового мистецтва; вид рукоділля й ремесла; спосіб оздоблення предметів домашнього вжитку, побуту, інтер'єрів за допомогою наклеювання або нашивання на поверхню (основу) майбутнього виробу окремих деталей з різноманітних матеріалів (паперу, тканин, шкіри, соломи, шнурів тощо); виріб із накладним рисунком, виконаний таким способом (Е. Джигурда-Литвинець).

Виконавська культура – це сукупність знань, умінь, навичок та ціннісних орієнтацій, які забезпечують високий рівень виконання музичних творів, включаючи технічну майстерність, художню виразність та емоційність виконання (Т. Жуковська).

Глядацька культура – це сукупність знань, умінь, навичок та ціннісних орієнтацій, які забезпечують адекватне сприйняття, розуміння та оцінку творів мистецтва, а також формування естетичного смаку та критичного мислення у глядачів (І. Кондратець, С. Довбня).

Компетентність – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність (Є. Онацький).

Мистецько-творча компетентність - здатність дитини до самостійної та продуктивної діяльності, творчості, дослідження, пошуку нових знань та розв'язання проблем (С. Гончарова).

Музично-ігрова діяльність – це вид діяльності, що включає в себе музичні ігри, які сприяють розвитку емоційно-почуттєвої сфери, формуванню музичної культури, морально-естетичних почуттів, ціннісних орієнтацій, творчих здібностей,

загальної креативності, мислення та поведінки учня (Г. Ватаманюк).

Музично-ритмічна діяльність - засіб виховання музичності дітей, що сприяє розвитку почуття ритму, сприймання, виконання та імпровізації. Вона включає рухи як засіб вираження думок, почуттів і образів, тренує пам'ять, виховує увагу та формує вміння орієнтуватися в просторі (Н. Гоголь).

Самостійна художня діяльність – це специфічна форма організації життєдіяльності дітей, яка розгортається у час, вільний від організованих форм освітньої роботи (в ранкові та вечірні години, на прогулянках, в інші періоди дозвілля), як правило, з ініціативи та за бажанням малюків: діти самі визначають цілі, завдання, засоби і план втілення свого задуму, самостійно контролюють, аналізують і оцінюють його виконання (А. Микуліна, К. Михайлова).

Персонаж – постать людини, зображена письменником у художньому творі, загальна назва будь-якої дійової особи кожного літературного жанру; олюднені, оживлені образи речей, явищ природи, звірів у казках, байках, притчах та деяких інших жанрах (Бібліотека української літератури).

Персонаж (фр. *personnage*, від лат. *persona* — маска, роль, особа) – дійова особа, істота мистецького (художнього) твору: міфу книги, образотворчого мистецтва, спектаклю, кінофільму, гри, або публіцистики тощо (Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка).

Спів – виконання музики за допомогою голосу, мистецтво передавання засобами співацького голосу, на відміну від інструментальної музики, художнього змісту музичного твору (А. Макаренко).

Спів, також співооче мистецтво, вокальне мистецтво (англ. *singing*) – виконання музики за допомогою голосу, мистецтво передавання засобами співацького голосу, на відміну від інструментальної музики, художнього змісту музичного твору. Спів може бути сольним, ансамблевим (дуєт, тріо, квартет, квінтет тощо), хоровим, із супроводом або без нього (Вікіпедія).

Театралізована діяльність – це художня діяльність, що пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і

відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів (Л.Артемова).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Адамюк Д.І. Поняття технології: встановлення змісту та співвідношення з іншими суміжними поняттями. Право та інноваційне суспільство, 2015. № 1 (4). С.34-41.

Артемова Л. В. Театр і гра. К. : Томіріс, 2002. С. 108–144.

Атрощенко Т.О. Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: теоретичні та методичні площини. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2021. №75. Т.1. С.50-54.

Базовий компонент дошкільної освіти: наказ МОН України від 12.01.21 р. № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Безсонова О. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Дошкільне виховання. 2021. № 7. С. 4.

Бех І. Д. Від волі до особистості. К.: Україна-Віта, 1995. 202 с.

Беленька Г. В., Науменко Т.С., Половіна О.А. Дошкільникам про світ природи: старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. К.:Генеza, 2013. 112 с.

Бібліотека української літератури. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/dic/show.php?w=48>

Біла І. М. Становлення творчості дошкільників у конструюванні. Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. К: «Срібна хвиля», 2013. Т. XII. Психологія розвитку дошкільника. Вип 9. С.10–18.

Білан О. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів: ЛВСП, 2016. 71 с.

Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник для ВНЗ. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 408 с.

Бойко А.М. Упровадження педагогічної інноватики в практику виховання: монографія. Полтава: ПНПУ ім. В.Г.Короленка, 2011. 384 с.

Брінь П.В., Абуд А. Х. А. Сучасне трактування поняття «проект» та його відмінність від бізнес-процесу. Науково-практичний журнал "Причорноморські економічні студії". 2019. Вип. 48-2. С. 20-26.

Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 56 с.

Бусленко В. Організація занять з фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі. Дитячий садок. 2009. №48. С.20-22.

Вакуленко В.М. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2010. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_4_4

Васьківська Г.О. Освітнє середовище як чинник формування життєпростору старшокласників. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719930/1/VHO%202020%2004%2007.pdf>

Ватаманюк Г. П. Музично-ігрова діяльність як засіб формування комунікативних умінь старших дошкільників. Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2015. Вип. 18. С.401–407.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

Вітенко І. С., Вітенко Т. І., Основи психології. Видання друге, перероблене і доповнене. Вінниця: Нова книга, 2008. 256 с.

Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посібник. К. : Либідь, 2005. 400 с.

Галкін С. Організація ігрової діяльності на уроці. Завуч, 2005. № 2.17. 20с.

Гоголь Н.В. Музично-ритмічна діяльність у структурі уроків музичного мистецтва. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/57/part_1/13

Головань М. С., Яценко В.В. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових

праць. Випуск VII. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. С. 55–62

Гончаренко С. Український педагогічний словник. К., 1997. 376 с.

Гончарова С. О. Інноваційні технології в музичному вихованні дошкільників. URL: <http://leleka.rv.ua/rozvytok-mystecko-tvorchoyi-kompetentnosti-doshkil-nykiv-muzychne-mystectvo.html>

Грітченко Т., Люк О. Освітня діяльність учителя формування інноваційної культури майбутнього вчителя початкової школи. Інноваційні процеси в освіті: від новаторського руху вчителів до інновацій у підготовці педагогічних кадрів : монографія / Комар О. А., Грітченко Т. Я., Кравчук О. В. [та ін.] ; за заг ред. Комар О. А.; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: Візаві, 2020. С.104-159.

Дикий Б.В. Загартовування: Методичні рекомендації. Ужгород, 2012. 55 с.

Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.

Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12-28.

Дубасенюк О.А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14-40.

Дубровіна І.В. Організація свят та розваг у дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. Біла Церква, 2012. 166 с.

Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

Енциклопедія сучасної України. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: <https://esu.com.ua/article-43100>

Жуковська Т. І. Виконавська культура у площині сучасних українських мистецтвознавчих досліджень. Алманах «Сучасність і культура» № 2, 2015. С. 20-21.

Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 42, ст. 258.

Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380.

Залізник А. Розвивальне освітнє середовище закладу дошкільної освіти. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/15161/2/Залізник_к_олект%20монографія_Розвивальне%20освітнє%20%20середовище%203ДО.pdf

Замрозевич-Шадріна С. Феномен «культура здоров'я» як наукова проблема. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 2 (106). С.94-102.

Карабаєва І. І., Терещенко Л. А. Розвивальне освітнє середовище ЗДО: основні компоненти, етапи формування та критерії його оцінювання URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v4/i16/9.pdf>

Каспрук І. Свята і розваги в дошкільному навчальному закладі : метод. Посіб. Львів, 2015.100 с.

Каташов А.І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с.

Кирилюк Р. О. Гра-драматизація як засіб розвитку акторських здібностей школярів. URL: <https://surl.li/lyxhpz>

Киричук О. В, Роменець В.А. Основи психології: підручник. К. : Либідь, 2002. 632 с.

Корж Т.М. Методичні рекомендації щодо формування предметно-практичної компетенції дітей дошкільного віку. 2016. С. 1-6.

Крутії К. Л., Деснова І. С., Земелюк М. І. Самодіяльна гра дитини дошкільного віку: важливість єдиних термінологічних підходів. Академічні студії, 2022. С. 1–12.

Лисенко Н. В. Практична екологія для дітей. Навчально методичний посібник, Івано-Франківськ: Фірма «Сіверсія» ЛТД, 1999. 156 с.

Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К. : Видавничий центр «Академія», 2007. 752 с.

Літіченко О. Д., Гаращенко Л.В. Художня праця як засіб формування предметно-практичної компетентності у дітей дошкільного віку. Освітологічний дискурс. 2019. С. 110-120.

Локшина О. І. Становлення компетентнісної ідеї в європейській освіті. К.: Педагогічна думка, 2009. С. 21–30.

Маршицька В.В. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: сутність поняття. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/275581553.pdf>

Методика використання ігрового поля для ознайомлення дітей раннього віку з художнім словом. Мистецтво та освіта. 2021. № 3. С. 36 – 40.

Микуліна, А. К., Михайлова К.В. Організації самостійної художньої діяльності дошкільників в умовах дошкільного закладу. Міжнародний науковий журнал "Освіта і наука" / голов. ред.: Щербан Т. Д.; заст. голов. ред.: Jerzy Piwowarski; Гоблик В. В. Мукачєво-Чєнстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2022. 1(32). С. 68-72

Моніторинг якості дошкільної освіти: навчально-методичний посібник / Автор-укладач Ю. О. Соловей. Черкаси, 2019. 118 с.

Мухамед'яров Н. Н. Формування здорового способу життя: теоретичний аспект. Вісник Харківської державної академії культури. 2013. Вип. 39. С. 249-256.

Нариси з історії хорового мистецтва України: навч. посіб. / Кречківський А. Ф.; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Вид. 2-ге, доповн. Суми: Мрія, 2008. 118 с.

Нечволод Л.І. Сучасний словник іншомовних слів. Харків : Торсінг плюс, 2008. 426 с.

Ничкало Н. Г. Педєвтологічні пошуки в педагогічній науці. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки, 2011. Вип. 1 (33). С. 16–21.

Носко М.О., Гаркуша С.В., Цигура С.О. Педагогічні технології: поняття, структура та зміст. Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. 2020. Вип. 8. С. 3-11.

Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / 2-ге вид., зі зм. та доп. / авт.-упор. А. П. Бурова. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с.

Оржеховська В. М. Педагогіка здорового способу життя. Проблеми освіти, 2006. Вип. 48. С. 3-7.

Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування: навч.-метод. посібник / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, Л. І. Зайцева, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цветкова; за ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 222 с.

Педагогіка і психологія постмодернізму: цінності, компетентності, діджиталізація: колективна монографія / за наук. ред. проф. Цветкової Ганни. Aerzen : Heilberg IT Solutions UG (haftungsbeschränkt) InterGING Verlag, 2021. 504 с.

Петечук В.М., Грабовська Т.І. Особливості управління інноваційною діяльністю в закладах освіти районними/міськими методичними кабінетами. Запоріжжя, 2003. 132 с.

Петренко О.Б. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «освітнє середовище» в контексті сучасної освітньої парадигми. URL:

file:///C:/Users/User/Downloads/iryna_polishchuk,+Петренко+О.+Б. pdf

Підлипняк І. Підготовка майбутніх фахівців з дошкільної освіти до інноваційної діяльності. Acta Paedagogica Volyniensis, Вип. 2, 2022. С.30-36.

Піроженко Т. О. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік. Київ : Генеза, 2016. 88 с. (Серія «Настільна книжка вихователя»).

Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. 2005. № 1. С.65–69.

Пометун О.І., Піроженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К., 2004. 192 с.

Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. К. : Академвидав, 2006. 456 с.

Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» / Проскура О.В., Кочина Л.П., Кузьменко В.У., Кудикіна Н.В. К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. 328 с.

П'янківська І. В. «Компетенція» та «компетентність» як провідні поняття компетентнісного підходу. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/628/1/kompetencija.pdf>

Радченко М. Шляхи формування інноваційної компетентності студентів. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. 2017. № 11. С. 112–116.

Руденко Ю. А., Галятовська К. С. Методичний супровід формування мовленнєво-творчої компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. 2018. № 3. С. 43–48.

Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2012. 503 с.

Савчук Б. П., Єгорова І. В. «Освітній моніторинг» і «педагогічний контроль»: дефінітивний аналіз спільного та особливого. Педагогічний альманах. 2021. Випуск 49. С. 216-223.

Сергієнко Л.П. Технології наукових досліджень у фізичній культурі : підручник для студентів вищих навчальних закладів : у 2 кн. Кн.1. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан. 496 с.

Ситник О. П. Професійна компетентність вчителя. Управління школою. 2006. №14. С. 2- 9.

Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. К.: Наукова думка, 2000. 680 с.

Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. К.: Наукова думка, 1970 – 1980. Т. 4: І – М / [ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко]. К.: Наукова думка, 1973. 840 с.

Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. К.: Видавництво «Акта», 2012. 564 с.

Талапканич Т. Виховання дітей дошкільного віку засобами гри у процесі вивчення англійської мови: науковий вісник Ужгородського університету: [зб. наук. ст.]. Серія Педагогіка. Соціальна робота Вип. 15. М-во освіти і науки України, Ужгородський нац. ун-т. Ужгород : Говерла, 2008. С.153–155.

Татарінова С. О. Логіко-математичний розвиток і компетентність дітей старшого дошкільного віку : зб. наук. праць МДПУ : Пед. науки. Мелітополь, 2004. С. 41– 43.

Тлумачний словник сучасної української мови / уклад. І. М. Забіяка. Київ: Арій, 2007. С. 96.

Товканець Г., Товканець О., Лендел Л. Підготовка майбутніх учителів до реалізації педагогічної комунікації як умова ефективної професійної діяльності. Renáta Bernátová, Tetyana Nestorenko (ed.) Vzdelávanie a spoločnosť IV. Medzinárodný nekonferenčný zborník , Prešovskej univerzity v Prešove, 2020. S. 258–264.

Туріщева Л.В. Психологічні тренінги для школярів. Х.: Вид. Група «Основа», 2010. 124 с.

Українська мала енциклопедія / проф. Є. Онацький. 1960. Т.3. С. 696-697.

Федорова М.А. Особливості розвитку ігрової компетентності дитини у контексті наступності між дошкільною освітою і початковою школою. Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. С. 300-314.

Федорова М.А. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання моральних цінностей дошкільника. Сталий розвиток : проблеми та перспективи / за заг. ред. О.А.Дубасенюк: зб. наук. праць. Житомир: вид-во "Полісся", 2015. С. 164-170.

Федорович А. В. Формування навичок художнього конструювання в дітей дошкільного віку. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2021. Т. 2. Вип. 79. С. 166–170.

Фіцула М. М. Педагогіка. Київ : Академія, 2001. 528 с.

Фроленкова Н. О. Якість дошкільної освіти в Україні: феномен поняття. Молодий вчений. 2015. № 2 (17). С. 116–118.

Шапран О.І. Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. URL: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-09/10soitpt.pdf>.

Шевчук С. В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням. Алержа. 2010. 696 с.

Янкович О. І. Освітні технології в історії вищої педагогічної освіти України (1957–2008): монографія. Тернопіль: Підручники та посібники, 2008. С. 12.

Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2020. 290 с.

Ярмаченко М. (Ред.). Педагогічний словник. АПН, Ін-т педагогіки. Київ: Педагогічна думка, 2001. 516 с.

Kerzner H. Project management: a systems approach to planning, scheduling, and controlling. John Wiley & Sons, 2017. 814 p.

Навчальне видання

ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Глосарій до вивчення курсу

Укладачі Т.О. Атрощенко, О.С.Дудаш

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>